

Серія «MAGNUM OPUS»

Троллоп Ентоні

Т 75 Барчестерські вежі / Ентоні Троллоп ; пер. з англ. Мирослав Томащук. – Львів : Видавництво «Апріорі», 2026. – 544 с.

ISBN 978-617-629-958-5

Роман «Барчестерські вежі» є другою – найголовнішою – частиною циклу «Барсетширських хронік» пера класика англійської літератури Вікторіанської доби Ентоні Троллопа.

Як і в першій, у другій частині події відбуваються у все тому ж вигаданому письменником графстві Барсетшир з головним містом Барчестер. Щоправда, до вже відомих читачеві з першої частини героїв твору додаються нові, не менш цікаві й харизматичні.

Заголовок на перший погляд ніби обіцяє щось похмуре, занадто серйозне, зображення тільки якихось клерикальних проблем. Насправді сюжет роману цілком живий, динамічний, подекуди напружений, повний несподіванок. На читача тут чекають неповторний гумор автора, дрібні й великі інтриги, кохання з перешкодами, непрості норови представників різних прошарків тодішнього англійського суспільства, зрештою – атмосфера самої епохи. Словом, вир життя. Така класика завжди актуальна й ніколи не застаріває.

Без сумніву, роман неодмінно сподобається любителям істинного й вишуканого красного письменства.

УДК 821.111(410)-31

Перекладено за виданням:

Barchester Towers by Anthony Trollope / Vintage Classics, London, 2015

ISBN 978-617-629-958-5

© Томащук М., переклад, 2026
© Гумецька М., обкладинка, 2026
© Видавництво «Апріорі», 2026

РОЗДІЛ 1

Хто стане новим єпископом?

В останні дні липня року 185_го у катедральному місті Барчестері впродовж десяти днів щогодинно ставили одне й те саме запитання, відповідь на яке щогодини лунала різна: хто стане новим єпископом?

Старого доктора Грентлі, який багато років сумирно обіймав цю посаду, смерть спіткала саме тоді, коли його світлість лорд _____ збирався передати посаду лордові _____. Хвороба старого доброго єпископа була затяжною і тривалою, і зрештою залучені сторони вельми переймалися тим, хто має призначати нового єпископа – консервативний чи ліберальний уряд.

Було доволі зрозуміло, що прем'єр, який уже йшов у відставку, зробив свій вибір, тож якби справа залежала від нього, ця митра дісталася б голові архідіяконства Грентлі, сину єпископа. Архідіякон уже давно керував справами дієцезії¹, і за кілька місяців до кончини його батька пліткарі впевнено почали перекидати на нього батькові почесті.

Єпископ Грентлі помер так, як жив: мирно, повільно, без болю і без хвилювання. Життя покинуло його майже непомітно. Упродовж місяця до самої кончини дехто сумнівався, живий він чи мертвий.

Сутужні часи настали для архідіякона, на якого уповноважені за розподіл священничих посад уже почали перекладати батькові обов'язки. Мене б не зрозуміли, якби я сказав, що

¹ Дієцезія – церковна адміністративно-територіальна одиниця в англіканській церкві. – Тут і далі прим. перекладача.

прем'єр-міністр не раз обіцяв доктору Грентлі крісло єпископа. Чиновник був аж надто обачним для такого. Народна мудрість вчить не сунути носа до чужого проса, тому той, хто знає бодай щось про високі й низькі урядові посади, добре розуміє, що обіцянку можна дати навіть без самих слів, і цим якнайкраще заохотити прохача, хоча вельможа, від чийого подиху той залежить, міг би зробити дещо більше, ніж просто прошепотіти: «Містер Такий-То піде на підвищення».

Дехто все ж прошепотів ці слова, і про них добре знали ті, хто почув і відтак наголошував, що не можна забирати з рук архідиякона ліки для Барчестерської дієцезії. Хай там як, а тодішній прем'єр-міністр бував в Оксфорді й нещодавно ночував у будинку директора коледжу Лазаря. А тепер той директор – який, до речі, багато в чому вважається найспокійнішим і найбагатшим членом колегії в Оксфорді – став найближчим другом і найдовіренішим радником нашого архідиякона. Доктор Грентлі, ясна річ, був присутній під час візиту прем'єр-міністра, і нарада тоді видалася дуже вдалою. Наступного ранку доктор Гвінн, директор, сказав архідиякону, мовляв, справу вже можна вважати вирішеною.

Тоді єпископ доживав свої останні дні, але й урядом тоді хитало. Доктор Грентлі повернувся з Оксфорда щасливий і піднесений і вже зібрався повертатися до палацу продовжити виконувати для батька свої синівські обов'язки, які, варто віддати належне, він виконував більш дбайливо, ніж можна було сподіватися, знаючи його мирську вдачу.

За місяць лікарі сказали, що підтримувати життя в тілі старого при смерті вдасться ще чотири тижні. Наприкінці місяця лікарі здивувалися й дали єпископу ще два тижні. Старий тоді жив на самому вині, але й наприкінці тих двох тижнів він не сконав, а по уряду все частіше почали бити руйнівні хвилі. Сер Ламда М'юньо і сер Оміврон Пай, два знані лікарі з Лондона, вже вп'яте приїхали і, хитаючи своїми вченими головами, оголосили, що єпископ не протягне й тижня. За обідом у бенкетному залі палацу вони пошепки сповістили архідиякона, нібито уряд має власти впродовж п'яти наступних днів. Син пішов у

батькову кімнату і, власноруч оглянувши залишки мадери в келиху, сів вираховувати свої шанси на успіх.

Уряд впаде за п'ять днів, а батько помре за... ні, доктор Грентлі відмовлявся розглядати питання під таким кутом. Уряд впаде, і посада єпископа може звільнитися десь у той самий час. Щодо імен тих, хто мав перебрати владу, було чимало сумнівів, і кабмін буде формуватися ще щонайменше тиждень. Чи зможуть ті, що підуть у відставку, за цей тиждень заповнити вакансії? Доктор Грентлі гадав собі, що так усе й буде, але напевне він не знав, а ще він припускав власну необізнаність у таких питаннях.

Він намагався не думати про проблему, але не вдавалося. Гонитва була аж надто близькою, ставки – аж надто високими. Син глянув на байдуже, безтурботне обличчя батька при смерті. На ньому не було жодного знаку смерті чи хвороби. Воно було дещо товстіше, ніж колись давно, дещо сіріше, всіяне глибокими старечими зморшками. Але, як видавалася доктору Грентлі, життя може протриматися в ньому ще кілька тижнів. Сер Ламда М'юньо і сер Оміврон Пай помилилися вже тричі, а тому можуть помилитися ще тричі. Старий єпископ спав двадцять годин з двадцяти чотирьох, та впродовж тих коротких періодів бадьорості він впізнавав і сина, і старого любого друга містера Гардінга, тестя архідиякона, і ніжно дякував обом за їхню любов і опіку. Тепер він спокійно лежав і спав міцно, наче немовля. Його рот був розтулений, а з-під ковпака вибивалося кілька сивих волосин. Його подих був бездоганно безшумним, а худа, змарніла рука, що лежала на ковдрі, взагалі не ворушилася. Для цього старого немає нічого простішого, ніж перейти з цього світу в той.

Але аж ніяк не простими були переживання сина, який сидів і споглядав за батьком. Він розумів – або зараз, або ніколи. Архідиякону вже перевалило за п'ятдесят, не варто було сподіватися, що його друзі, які зараз підуть від влади, невдовзі до неї повернуться. Окрім теперішнього британського прем'єр-міністра, який скоро піде у відставку, ніхто інший не подумав би призначити єпископом доктора Грентлі. Ось так сидів архідиякон і сумував у глибокій тиші, а потім глянув на ще досі

живе обличчя й нарешті зважився спитати себе, чи справді він буде побиватися через батькову смерть.

Те натужне запитання виявилось рятівним, бо відповідь знайшлася мало не одразу. Гордий, амбітний, приземлений архідиякон став навколішки біля ліжка, взяв єпископа за руку і щиро помолвився, щоб відпущені були гріхи його.

Обличчя архідиякона досі тулилося до простирадл, коли двері спочивальні зі скрипом прочинилися і всередину своїм шовковистим кроком увійшов містер Гардінг. Містер Гардінг бував біля єпископа майже так само постійно, як архідиякон, і мав таке саме право на вхід і на вихід, як і його зять. Містер Гардінг підійшов до ліжка впритул і аж тоді зауважив архідиякона. Він би й собі впав навколішки молитися, от тільки боявся, що таке може видатися надто раптовим і потривожити хворого. Доктор Грентлі, однак, одразу побачив тестя і встав з колін. Щойно він підвівся, містер Гардінг щиро потиснув зятю обидві руки. Тієї миті ці двоє були ближчими, ніж коли-небудь до того, і так вже склалося, що подальші обставини переважно зберегли це почуття. Поки вони стояли і тисли один одному руки, по щоках обох вільно котилися сльози.

– Хай благословить вас Господь, любі мої, – кволим голосом заговорив єпископ, щойно прокинувшись. – Хай благословить Господь... хай Господь благословить вас обох, мої любі діти. – Ось так він і вмер.

З горла вмираючого не чути було хрипу, він не мучився, не подавав видних ознак кончини, і лише нижня щелепа дещо відвисла, а очі, які весь час були заплющені у сні, тепер застигли розплющеними. Ні містер Гардінг, ні доктор Грентлі не зрозуміли, що життя покинуло єпископа, хоча обидва саме це й запідозрили.

– Здається, уже все, – заговорив містер Гардінг, досі стискаючи руки зятя. – Гадаю... ні, сподіваюся, уже все.

– Піду заб'ю у дзвони, – ледве не пошепки відповів архідиякон. – Треба покликати місіс Філліпс.

Скоро у світлиці об'явилася місіс Філліпс, доглядальниця, яка навченою рукою тут же закрила витрішкуваті очі.

– Усе, місіс Філліпс? – поцікавився містер Гардінг.

– Єпископ відійшов, – відповіла місіс Філліпс, зробивши низький реверанс із серйозним обличчям. – Ще не бачила, щоб хтось конав сном немовляти, як ось це зараз його превелебність.

– Це велика розрада, архідияконе, – мовив містер Гардінг. – Велика розрада... старий був такий мені любий, добрий, світлий. Ох, якби ж і наші останні миті були такими спокійними, як його!

– Авжеж, – погодилася місіс Філліпс. – Молімося Богу за всі Його зіслані ласки. Та як для смиренного, лагідного, покірного християнина, єпископ був... – тут місіс Філліпс зі щирою, але спокійною скорботою притулила білий фартушок до мокрих очей.

– Можна тільки тішитися, що все вже скінчилося, – мовив містер Гардінг, досі розраджуючи друга. Однак розумом архідиякон уже давно був у кабінеті прем'єр-міністра, а не у спочивальні небіжчика. Він змушував себе молитися за батькове життя, але коли те життя вже добігло кінця, доктор Грентлі не міг гаяти жодної дорогоцінної хвилини. Марно було втрачати час на смерть єпископа – марно втрачати мало не все через якусь дурнувату сентиментальність.

Але що було робити архідияконові, поки його тесть стояв поруч і тримав зятя за руку? Як, не видаючись при цьому черствим, він мав забути про батька як про єпископа, не зважати на втрачене й думати лише про те, що можна здобути?

– Ні, гадаю, ні, – нарешті відповів доктор Грентлі містеру Гардінгу. – Ми так довго чекали цього.

Містер Гардінг узяв зятя за руку і вивів його зі світлиці.

– Побачимо його завтра зранку, – мовив він. – Зараз світлицю краще залишити на жінку. – Вони вдвох спустилися по сходах.

Уже звечоріло, майже стемніло. Найперше треба того ж вечора дати прем'єр-міністру знати, що посада єпископа звільнилася. Від цього може залежати геть усе. Замість відповіді на подальшу розраду від містера Гардінга, архідиякон запропонував негайно відправити в Лондон телеграму. Містер Гардінг, який щиро здивувався побачити доктора Грентлі таким, як йому

здалося, зворушеним, був заскочений цією пропозицією зненацька, але не заперечив. Він знав, що архідиякон сподівався успадкувати батькову посаду, але він і гадки не мав, як високо злетіли ті сподівання.

- Так, - мовив доктор Грентлі, опанувавши себе й відкинувши слабкість, - треба негайно відправити телеграму. Ми не знаємо, до чого можуть призвести зволікання. Відправите?

- Я?! Ой, так, звісно. Зроблю все що завгодно, тільки поки що не розумію, чого ви хочете.

Доктор Грентлі сів за письмовий стіл, взяв перо з чорнилом і на уривку аркуша написав таке:

«Електричним телеграфом.

Графу _____, Даунінг-стріт чи куди-небудь.

Єпископ Барчестерський помер.

Повідомлення від о. Септимія Гардінга».

- Ось, - мовив архідиякон. - Віднесіть це у телеграфне відділення на залізничній станції і так його там і залиште. Вони, певно, перепишуть на свій аркуш. Більше вам нічого не треба робити. Потім заплатите півкрони¹. - Архідиякон сховав руку у кишеню і дістав звідти потрібну суму.

Містер Гардінг почувався хлопчиком на побігеньках, а ще йому здавалося, що зараз негожий час давати такі вказівки, але він змовчав і взяв аркуш разом з монетою.

- Але ж ви написали тут моє ім'я, архідияконе.

- Так, - відповів той, - треба було вказати ім'я котрогось зі служителів, а чие ім'я згодиться краще, ніж ім'я давнього друга єпископа? Можете не сумніватися, що граф не зважатиме на ім'я. Містере Гардінгу, прошу вас, не гайте часу.

Містер Гардінг, прямуючи на залізничну станцію, як тільки-но дійшов до дверей бібліотеки, раптом пригадав новину, з якою заходив до спочивальні бідолашного єпископа. Та мить здалася йому такою недоречною для мирських справ, що він просто зашив рот, аби не бовкнути зайвого, а одразу після цього враження від побаченого просто заглушило той спогад.

¹ Монета вартістю чверть фунта стерлінгів.

- Архідияконе, - мовив він, розвернувшись, - я забув вам сказати - уряд пішов у відставку.

- Пішов! - вибухнув архідиякон криком, який надто явно видавав його тривогу й розпач, хоч у тих обставинах він намагався опанувати себе. - Пішов! Хто вам сказав?

Містер Гардінг пояснив, що така новина дійшла до нього електричним телеграфом і що вісті під дверима палацу залишив містер Чедвік.

Архідиякон якийсь час мовчки сидів і міркував, а містер Гардінг стояв і дивився на зятя.

- Байдуже, - нарешті заговорив архідиякон, - усе одно відправте телеграму. Новину треба комусь сповістити, а наразі ніхто не може її отримати. Відправте, любий друже. Самі знаєте, я б не тривожив вас, якби був у стані зробити це самотужки. Ці кілька хвилин мають неабияке значення.

Містер Гардінг пішов і відправив телеграму, тож можемо прослідкувати за її подорожжю до свого адресата. За тридцять хвилин по відбутті з Барчестера телеграма дісталася до графа _____ в його бібліотеці. Які витончені листи, які красномовні заяви, які гнівні протести могли там вміститися! Таке можна лише уявити, але не описати! Як він, британський пер, стоячи спиною до багаття на вугіллі, сховавши руки в кишені бриджів, готував свою громовицю на вдатних ворогів, як горів злістю його твердий погляд, як виблискувало патріотизмом його чоло, як він грюкав ногою при згадці про свої впливові зв'язки, як він ладен був заприсягтися в їхньому розумі - мої творчі читачі можуть собі тільки уявити. Та чи справді він був таким затятим? Ні - історія й правда змушують мене заперечити. Він спокійно сидів у своєму кріслі і напам'ять зачував реєстр Ньюмаркета, а біля його ліктя на столі лежав розгорнутий якийсь справді цікавий йому французький роман.

Граф розгорнув обгортку, за якою ховалася телеграма, прочитав її, взяв перо і на звороті написав:

«Графу _____,

Із побажаннями від графа _____».